

Vergaderjaar 2003–2004

**29 741**

**RDM**

**Nr. 1**

## **VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG**

Vastgesteld 2 september 2004

De vaste commissies voor Defensie<sup>1</sup> en voor Financiën<sup>2</sup> hebben bij brief van 31 augustus 2004 (81-Def-2004) een aantal vragen voorgelegd aan de regering inzake de recente ontwikkelingen aangaande RDM/Defensiematerieelprojecten.

De regering heeft deze vragen beantwoord bij brief van 2 september 2004. De vragen en antwoorden, voorzien van een inleiding, zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de vaste commissie voor Defensie,  
Albayrak

De voorzitter van de vaste commissie voor Financiën,  
Tichelaar

De griffier van de vaste commissie voor Defensie,  
De Lange

<sup>1</sup> Samenstelling:

Leden: De Vries (PvdA), Bakker (D66), Koenders (PvdA), Van Beek (VVD), Karimi (GL), Timmermans (PvdA), Van Bommel (SP), Albayrak (PvdA), Voorzitter, Wilders (Groep Wilders), Balemans (VVD), Van Baalen (VVD), Snijder-Hazelhoff (VVD), Van Winsen (CDA), Van den Brink (LPF), Mastwijk (CDA), Herben (LPF), Ondervoorzitter, Duyvendak (GL), Kortenhorst (CDA), Huizinga-Heringa (CU), Van Velzen (SP), Algra (CDA), Haverkamp (CDA), Aasted Madsen-van Stiphout (CDA), Straub (PvdA), Blom (PvdA), Eijssink (PvdA) en Brinkel (CDA).

Plv. leden: Van Dam (PvdA), Lambrechts (D66), Waalkens (PvdA), Cornielje (VVD), Halsema (GL), Fierens (PvdA), De Ruiter (SP), Adelmund (PvdA), Veenendaal (VVD), Van Miltenburg (VVD), Visser (VVD), Oplaat (VVD), De Haan (CDA), Nawijn (LPF), Smilde (CDA), Hermans (LPF), Vendrik (GL), Bruls (CDA), Van der Staaij (SGP), De Wit (SP), De Vries (CDA), Ormel (CDA), Ferrier (CDA), Van Heemst (PvdA), Tichelaar (PvdA), Noorman-den Uyl (PvdA) en Jonker (CDA).

<sup>2</sup> Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), Giskes (D66), Crone (PvdA), Hofstra (VVD), De Haan (CDA), Bussemaker (PvdA), Vendrik (GL), Halsema (GL), Kant (SP), Blok (VVD), Ten Hoopen (CDA), Ondervoorzitter, Smits (PvdA), De Pater-van der Meer (CDA), Van As (LPF), Tichelaar (PvdA), Voorzitter, Koopmans (CDA), Gerkens (SP), Van Vroonhoven-Kok (CDA), Varela (LPF), De Nerée tot Babberich (CDA), Koomen (CDA), Fierens (PvdA), Aptroot (VVD), Blom (PvdA), Heemskerk (PvdA), Dezentjé Hamming (VVD) en Van Egerschot (VVD).

Plv. Leden: Rouvoet (CU), Bakker (D66), Koenders (PvdA), Balemans (VVD), Kortenhorst (CDA), Van Nieuwenhoven (PvdA), Duyvendak (GL), Van Gent (GL), De Ruiter (SP), Snijder-Hazelhoff (VVD), Atsma (CDA), Dijsselbloem (PvdA), Omtzigt (CDA), Eerdmans (LPF),

Noorman-den Uyl (PvdA), Mosterd (CDA), Van Bommel (SP), De Vries (CDA), Hermans (LPF), Mastwijk (CDA), Rambocus (CDA), Samsom (PvdA), Luchtveld (VVD), Smeets (PvdA), Douma (PvdA), De Vries (VVD) en Van Beek (VVD).

## Inleiding

Hierbij doen wij u de antwoorden op de vragen toekomen van de vaste commissie voor Defensie en voor Financiën van 31 augustus jl. over RDM, de daaraan gerelateerde Defensiematerieelprojecten en het Havenbedrijf Rotterdam.

Wij hechten eraan de relaties tussen de genoemde bedrijven en Defensie, zoals de Staatssecretaris van Defensie heeft uiteengezet in zijn eerdere brieven (Kamerstuk 26 396, nrs. 27, 30, 34), nogmaals toe te lichten.

Voor de levering van het licht verkenning- en bewakingsvoertuig Fennek was een overeenkomst gesloten met de ARGE, een samenwerkingsverband tussen SP Aerospace and Vehicle Systems B.V. (SP) uit Geldrop en het Duitse Krauss Maffei Wegmann & Co GmbH (KMW). Beide bedrijven evenals RDM Holding N.V., als moederbedrijf van SP, waren hoofdelijk aansprakelijk voor de nakoming van de overeenkomst. Bij de uitvoering van die overeenkomst was RDM-Technology B.V. (RDM-T) betrokken als onderleverancier van de SP. RDM-T was ook betrokken als onderleverancier van KMW en Rheinmetall Land Systeme (RLS) bij de uitvoering van de overeenkomst voor de levering van de pantserhouwitzer 2000 (PzH 2000). Met RDM-T had Defensie ten aanzien van de genoemde Fennek en PzH 2000 dus geen rechtstreekse contractuele relatie.

Met RDM-T bestonden wel rechtstreekse contractuele relaties voor o.a. basisonderhoud aan de M-109 en door Defensie voor RDM-T verrichte diensten en geleverde zaken. Uit die laatste relaties vloeiden voor Defensie vorderingen op RDM-T voort. Het ministerie van Financiën had terzake de verkoop van overtollig materieel ten behoeve van Chili ook vorderingen op RDM-T. Zoals de Staatssecretaris van Defensie bij brief van 17 mei 2004 berichtte, is RDM-T op 23 april van dit jaar failliet gegaan.

Uit het faillissement van RDM-T is een onderneming doorgestart genaamd RDM Technology and Defence Systems B.V. (RDM-TDS) waarmee beoogd werd de activiteiten van RDM-T in de bovengenoemde projecten voort te zetten. Zoals u is meegedeeld, onder meer in de brief van de Staatssecretaris van Defensie van 25 juni 2004 en bij gelegenheid van het met hem gevoerde algemeen overleg van 30 juni jl., is het tot die voortzetting vooralsnog niet gekomen.

KMW heeft juridische stappen gezet om het samenwerkingsverband met SP binnen de ARGE te ontbinden. Tenslotte heeft de Staat de overeenkomst voor de levering van Fennek voertuigen met de ARGE ontbonden op grond van een levertijdoverschrijding van meer dan 6 maanden bij gelijktijdige sluiting van een nieuwe overeenkomst met KMW. Dit is eerder bericht in de brief van de Staatssecretaris van Defensie van 20 augustus jl. In deze brief is tevens melding gemaakt van het voor Defensie onverwachte faillissement van SP dat op 11 augustus werd uitgesproken. Met het faillissement van SP is de ARGE per die datum opgehouden te bestaan.

Het betreft hier twee afzonderlijke faillissementen die in behandeling zijn bij verschillende curatoren. De curatoren hebben de Landsadvocaat laten weten met zeer complexe en ondoorzichtige dossiers van doen te hebben die relatief veel tijd vergen. Dit verklaart dat op dit moment nog geen volledige duidelijkheid kan worden gegeven over de afwikkeling van de faillissementen.

Zoals uit de beantwoording blijkt, lopen er ten aanzien van een aantal essentiële vragen onderzoeken in opdracht van de curatoren en de

Gemeente Rotterdam. Wij geven u in overweging om in uw beraadslagingen over dit onderwerp daarmee rekening te houden.

## Vragen en antwoorden

**Vraag 1 Kent u de berichtgeving over de aankoop door het Havenbedrijf Rotterdam van de defensieactiviteiten van RDM Technology? Zo ja, was u hierdoor verrast? In hoeverre klopt deze berichtgeving?**

**Vraag 5 Wanneer en door wie bent u op de hoogte gesteld van de voorgenomen aankoop door het Havenbedrijf Rotterdam van RDM-defensieactiviteiten?**

**Vraag 7 Kunt u aangeven welke onderdelen van de defensieactiviteiten van RDM waarbij de Nederlandse Staat belangen heeft, bij de mogelijke verkoop aan het Havenbedrijf Rotterdam betrokken zijn?**

**Vraag 15 Is de Staat als toekomstig aandeelhouder op de hoogte gesteld van de voorgenomen aankoop van (een deel van) de defensieactiviteiten van het RDM-concern?**

Het ministerie van Defensie is op 19 augustus jl. door de beoogde directie van RDM-TDS geïnformeerd over een mogelijk op handen zijnde aankoop door het Havenbedrijf van RDM-TDS. Op 24 augustus jl. is een fax ontvangen met een ondertekende verklaring van de heer W.K. Scholten namens het Havenbedrijf, dat RDM-TDS per 19 augustus jl. een (achterklein)dochterbedrijf van het Havenbedrijf Rotterdam N.V. werd.

De Minister van Financiën is (als toekomstig aandeelhouder in het Havenbedrijf Rotterdam) vrijdag 27 augustus door wethouder Van Sluis op de hoogte gesteld van de ontwikkelingen rond het Havenbedrijf Rotterdam en RDM. In dit gesprek is aangegeven dat ontwikkelingen rond het Havenbedrijf Rotterdam en RDM momenteel onderwerp van een onderzoek zijn.

**Vraag 2 Kunt u verklaren waarom u op 20 augustus jl. nog aan de Tweede Kamer heeft geschreven (26 396, nr. 35) dat de defensieactiviteiten («groen» en «blauw») van RDM Technology onderdeel zijn van SP, terwijl nu blijkt dat tenminste de nu aan derden te verkopen defensieactiviteiten van RDM Technology al eerder dit jaar onder controle zijn gekomen van Wilton-Feijenoord Holding, een dochter van RDM-Holding?**

**Vraag 3 Nu kennelijk gedeelten van de Fennek-productie buiten het faillissement lijken te vallen, biedt dit het kabinet extra mogelijkheden om te bewerkstelligen dat de werkgelegenheid die gemoeid is met de order inzake de Fennek zo veel mogelijk in Nederland blijft? Zo ja, wat overweegt u dan te gaan doen? Op welke wijze kan dit perspectieven bieden voor het in faillissement verkerende SP te Geldrop, indien dat niet aan een derde partij zal worden verkocht?**

**Vraag 4 In hoeverre wijken de antwoorden op de vorige vraag af van wat u op 20 augustus jl. aan de Kamer meldde, namelijk dat de curator van SP zoekende was naar continuïteit voor RDM Technology? Hoe verklaart u deze (mogelijke) discrepantie?**

In de brief van 20 augustus jl. heeft de Staatssecretaris van Defensie u geïnformeerd over de voortgang betreffende het invullen van de compensatie in de overeenkomst met KMW voor de levering van de Fennek. Tevens heeft hij hierbij aangegeven dat het failliete SP mogelijk een rol

zou kunnen spelen bij de «groene» productie van Landmachtmaterieel. In deze brief is niet gesproken over RDM-T.

De Landsadvocaat heeft inmiddels van de advocaat van KMW vernomen dat KMW een deel van de activa en ongeveer 40 personeelsleden van SP heeft overgenomen. Tevens heeft KMW Defensie laten weten offertes te hebben ontvangen voor diverse werkzaamheden voor de productie van de Fennek van verschillende Nederlandse bedrijven. Eén bedrijf is RDM-TDS dat geoffereerd heeft op de productie van de rompen.

De inschakeling van toeleveranciers behoeft de toestemming van Defensie. Een belangrijke voorwaarde voor Defensie zal een gezonde financiële positie van de bedrijven zijn. Vooruitlopend op het besluit van KMW, waarbij RDM-TDS één van de kandidaten is, heeft de landsadvocaat een externe accountant opdracht gegeven de financiële positie van RDM-TDS te onderzoeken.

De Landsadvocaat heeft laten weten dat op 2 september 2004 een intentieverklaring is getekend door Stork betreffende de luchtvaartgerelateerde productie van SP («blauwe» productie).

**Vraag 6 Kunt u een precies overzicht geven van wat er (nog) wel en niet (activiteiten, claims, voorschotten, productiemiddelen, etc.) onder het failliete SP Aerospace valt?**

Neen. Dit is op dit moment in onderzoek bij de curator van SP. Echter, het voorschot van Defensie aan SP in relatie met de overeenkomst Fennek is reeds terugbetaald op grond van de ingeroepen bankgarantie. Tevens heeft Defensie aan de curator een overzicht verstrekt met alle lopende contracten, eigendommen en vorderingen van Defensie ten aanzien van SP.

**Vraag 8 Heeft Defensie zodanig goede contacten met de curator van SP Aerospace en met alle betrokken bedrijven dat er voortdurend zicht is op alle (financiële) belangen van de Staat?**

Vanuit Defensie en de Landsadvocaat is er op vrijwel dagelijkse basis contact met de curatoren en betrokken bedrijven, opdat er een zo goed mogelijk zicht is op de belangen van de departementen.

**Vraag 9 Bent u sinds het begin van de problemen rond het Fennek-project en andere relaties met RDM-bedrijven op enig moment het zicht kwijt geweest op belangen van de Staat, waaronder uitstaande claims, de feitelijke controle over bedrijven waar Defensie contracten mee heeft en betaalde voorschotten? Zo ja, wanneer was dat en waarom heeft u de Kamer daar niet van op de hoogte gesteld? Zo nee, kunt u dan aangeven wie op dit moment voor elk van de belangen van de Nederlandse Staat uw aanspreekpunt is?**

**Vraag 10 Wat is de stand van zaken, gezien de recente ontwikkelingen, met betrekking tot het verzoek aan de Landsadvocaat om ten aanzien van het voorschot aan SP de bankgaranties in te roepen, zoals u schrijft in uw brief van 20 augustus jl.?**

**Vraag 13 Kunt u, gebruik makend van de nieuwe informatie over de controle over de defensieactiviteiten van RDM Technology, uitleggen op welke manier en via welk bedrijf het geld van het Fennek-voorschot precies veilig is gesteld, zoals u de Kamer meermaals heeft verzekerd?**

Betreffende de uitvoering van werkzaamheden door RDM bedrijven is er permanente kwaliteitscontrole door de aldaar geplaatste medewerkers van militair toezicht.

Over het beleid van Defensie en Financiën ten aanzien van de controle van voorschotten heeft de Staatssecretaris van Defensie u in zijn brieven van 7 november 2003, 21 november 2003, 19 januari 2004, 5 april 2004 en recentelijk opnieuw in de brief van 20 augustus jl. gemeld, dat voorschotten zeker gesteld worden d.m.v. bankgaranties.

Nadat op 16 juli jl. het contract met de ARGE geannuleerd is, is op 31 augustus het voorschot aan SP, door Atradius (voorheen NCM), de instantie die de bankgarantie voor het betreffende voorschot verstrekt had, ingelost. Voor wat betreft het voorschot aan KMW verwijs ik naar de kamerbrief van 20 augustus jl. Dit geeft aan dat Defensie geen risico heeft gelopen aangaande de verleende voorschotten.

**Vraag 11 Kunt u zich herinneren dat u de Kamer bericht heeft dat dezelfde Landsadvocaat in overleg was met de advocaat van RDM-T over de wijze waarop de twee claims van de Staat in afwachting van betaling door zekerheidstelling (zouden) kunnen worden afgedekt? Zo ja, hoe is dat afgelopen? Bent u niet bang dat een afwachter houding inzake claims en voorschotten bij een concern als RDM grote gevolgen kan hebben (c.q. heeft gehad) voor de Staat?**

**Vraag 12 Hebben de meest recente ontwikkelingen volgens u nog gevolgen voor de claims van de Staat bij RDM?**

U bent op 5 april 2004 (kamerstuk 26 396, nr.27) geïnformeerd over de claims van de Staat bij RDM-T. Door het faillissement van RDM-T op 23 april jl. is de afhandeling hiervan verstoord. De vorderingen worden nu als concurrente vorderingen beschouwd door de curator van RDM-T. De Landsadvocaat heeft gemeld dat de concurrente vorderingen waarschijnlijk niet tot betaling zullen leiden. Defensie heeft een deel van de vorderingen voor het faillissement kunnen verrekenen met nog uitstaande betalingen aan RDM-T.

**Vraag 14 Wat is de relatie van de Nederlandse Staat met het Havenbedrijf Rotterdam (onder meer het toekomstig eigendom)? Heeft deze relatie een rol gespeeld in de contacten tussen het Havenbedrijf en één of meer, al dan niet failliete, onderdelen van het RDM-concern?**

In de brief aan de Tweede Kamer van 25 juni 2004 (24 691 nr. 52) van de Minister van Financiën is aangegeven dat als onderdeel van het Bestuursakkoord Project Mainportontwikkeling Rotterdam een participatie door het Rijk in het verzelfstandigd havenbedrijf Rotterdam (Havenbedrijf Rotterdam) is voorzien.

**Vraag 16 Welke financiële belangen, zoals bijvoorbeeld leningen en garanties, heeft het Havenbedrijf Rotterdam bij het voortbestaan van RDM? Zijn die belangen u eerder gemeld? Zo ja wanneer?**

Op dit moment wordt door de gemeente Rotterdam en de Raad van Commissarissen van het Havenbedrijf nog onderzoek gedaan naar de feiten en ontwikkelingen tussen het Havenbedrijf Rotterdam en het RDM concern. De Staat is derhalve nog niet geïnformeerd over de definitieve stand van zaken.

**Vraag 17. Welke risico's lopen het Havenbedrijf Rotterdam en de Staat (straks mede-eigenaar van het Havenbedrijf)? Kunnen die de belangen van het Havenbedrijf en haar andere activiteiten schaden? Worden de nieuwe activiteiten in een aparte (dochter-) BV ondergebracht?**

Over de aard en de omvang van de risico's kan nog geen inzicht worden gegeven, aangezien deze momenteel onderzocht worden. Voor zover het Havenbedrijf Rotterdam schade oploopt zal dit worden betrokken bij de due diligence onderzoek (boekenonderzoek) dat wordt gehouden in verband met het voorziene aandeelhouderschap van de Staat.

**Vraag 18. Acht u het wenselijk dat het Havenbedrijf zich gaat bezighouden met de Defensie-industrie? Speelt het toekomstig belang van de Staat in het Havenbedrijf hierbij nog een rol en in hoeverre past e.e.a. in het deelnemingenbeleid van de regering?**

Nee, het Havenbedrijf dient zich in de ogen van de Staat te concentreren op haar kernactiviteit zijnde de exploitatie en ontwikkeling van de Rotterdamse haven. Met de gemeente Rotterdam bestaat op grond van het Bestuursakkoord overeenstemming over deze kerntaak.

**Vraag 19. Is het waar dat deze verkoop mede is ingegeven door het feit dat het Havenbedrijf voor € 100 mln. aan bankgaranties heeft afgegeven aan het scheepsbedrijf RDM?**

Zoals eerdere aangegeven wordt momenteel een onderzoek ingesteld naar de feiten.

**Vraag 20. Is het waar dat de aandelen van het Havenbedrijf Rotterdam in handen zijn van de gemeente Rotterdam maar dat de rijksoverheid per 1 januari 2006 een belang zal nemen van 33,3%?**

Momenteel is de gemeente Rotterdam 100% aandeelhouder van het Havenbedrijf Rotterdam. Zoals weergegeven in het Bestuursakkoord Project Mainportontwikkeling Rotterdam is voorzien dat de Staat per 1 januari 2006 een belang neemt van 33,3%. Voorafgaand aan de definitieve besluitvorming wordt een boekenonderzoek ingesteld.

**Vraag 21. Wordt u betrokken bij belangrijke beslissingen, die genomen worden door de raad van commissarissen voor die datum? Bent u betrokken en op de hoogte gesteld van de afgegeven bankgarantie? Zo ja, wanneer, zo nee, hoe denkt u hierover?**

In het kader van het Bestuursakkoord en de voorziene participatie van het Rijk in het verzelfstandigd Havenbedrijf Rotterdam zijn afspraken gemaakt over de bevoegdheden van de Staat als (toekomstig) aandeelhouder. Met de gemeente Rotterdam is afgesproken dat op de onderdelen waar, vanaf deelname door de Staat goedkeuring van de aandeelhoudersvergadering vereist is, voorafgaand aan deelname door de Staat beslissingen door de gemeente in haar hoedanigheid als aandeelhouder in overleg met de Staat zullen worden genomen. Wethouder Van Sluis heeft de Minister van Financiën geïnformeerd over de garanties. Belangrijke beslissingen waarbij overleg met de Minister van Financiën als toekomstig aandeelhouder vereist is, zijn nog niet aan de orde geweest. De afgifte van garanties behoort in de ogen van de Staat niet tot de taken van het Havenbedrijf.

**Vraag 22 Klopt het dat de Rijksoverheid door de eerder genoemde transactie straks mede-eigenaar is van (stukken van) RDM en SP, belangrijke leveranciers van het ministerie van Defensie? Welke gevolgen zal dit hebben voor aanbestedingen, waaraan deze bedrijven zullen deelnemen? Is er bij de huidige actie mogelijk sprake van ongeoorloofde staatssteun volgens het EU-recht?**

Zolang het onderzoek door de gemeente Rotterdam niet is afgerond blijft de positie van RDM-TDS onduidelijk. Op het moment dat de Staat in het Havenbedrijf Rotterdam participeert is het een feit dat daarmee indirect in alle dochters van het Havenbedrijf Rotterdam wordt geparticipeerd. Een (in)directe aandeelhoudersrelatie heeft geen gevolgen voor de aanbestedingsrelatie. Er zijn meerdere Staatsdeelnemingen die direct of op dochterniveau meedingen in aanbestedingen. Deze partijen opereren op gelijke voet met private partijen. In hoeverre bij de huidige ontwikkelingen sprake is van ongeoorloofde staatssteun zal moeten blijken wanneer meer duidelijkheid bestaat over de feiten.

**Vraag 23 Welke gevolgen hebben de genoemde transacties voor de waarde van het Havenbedrijf Rotterdam? Welke ontbindende voorwaarden staan in het contract over de aanleg van de 2e Maasvlakte?**

Momenteel is nog onduidelijk welke gevolgen de ontwikkelingen hebben voor de waarde van het Havenbedrijf Rotterdam. Zoals in het bestuursakkoord is aangegeven zal de Staat voorafgaand aan deelname een due diligence onderzoek houden (boekenonderzoek) om de waarde van het Havenbedrijf Rotterdam te verifiëren. Hieruit moet blijken of het in het Bestuursakkoord weergegeven storting op nieuw uit te geven aandelen van EUR 500 mln leidt tot een derde deel van de waarde van het aandelenkapitaal. Met dit onderzoek is twee weken geleden begonnen en de uitkomst van de huidige ontwikkelingen en de mogelijke gevolgen voor de waarde van het Havenbedrijf Rotterdam zullen hierin zeker worden meegenomen.

Het doel van het Bestuursakkoord was om tussen partijen bindende afspraken te maken over de hoofdlijnen van de te realiseren deelprojecten. Partijen streven ernaar uiterlijk 31 december 2004 volledige overeenstemming te bereiken over de nadere invulling van het Bestuursakkoord. In het bestuursakkoord is tevens opgenomen dat partijen met elkaar in overleg treden over noodzakelijke of gewenste wijzigingen van dit bestuursakkoord, indien nieuwe of onvoorziene feiten of omstandigheden daartoe aanleiding geven.